

SÕNAMOODUSTUS

REET KASIK, SILVI VARE, KRISTA KERGE

1. Sõnamoodustuse valdkond ja varasem uurimislugu

Ülevaates on vaatluse all sõnamoodustus grammatikaharuna, mis hõlmab liitmist ja tuletust kui tehteid (sünteesisuund) ning liitsõnade ja tuletiste struktuuri (analüüsisuund). Hõlmatud on ühest küljest need tööd, mis kirjeldavad sõnamoodustust aktiivse grammatikasüsteemi osana, teisest küljest need, mis analüüsivad sõnastike materjali leksikaalmorfoloogilisest aspektist. Eesti derivatsiooniuurimustes ei ole nende sõnamoodustusvaldkonna osati kattuvate aspektide vahele alati ranget piiri tõmmatud.

Esimene süstemaatiline ülevaade eesti sõnatuletusest on ajakirjas „Beiträge“ ilmunud A. Knüpfferi artiklis „Ueber die Bildung und Ableitung der Wörter in der ehstnischen Sprache“ (1814). Knüpffer jaotab noomenid kolme suurde rühma: juursõnad, tuletised ja liitsõnad. Tuletised on rühmitatud sufiksitate järgi. Sama malli järgi on sõnamoodustus esitatud ka E. Ahrensi grammatikas (1843). Ka järgmistes grammatikates on nende käsitlustega võrreldes vähe põhimõtteliselt uut. Kõige põhjalikum ülevaade on F. J. Wiedemanni grammatikas (1875). Diakroonilise lähenemisviisi näitena väärivad esiletõsta J. Hurda väitekiri (1886), milles osutatakse, et eesti keeles on kahesuguse algupäraga *ne*-tuletisi: 1) deminutiivsed noomenid, 2) substantiivveerunud adjektiivid.

2. Sõnamoodustuse uurimine 20. sajandil

20. sajandil on eesti keele sõnamoodustust vaadeldud eri aspektidest, kusjuures periooditi on prevaleerinud kord üks, kord teine käsitlusviis. Eristada võib ühelt poolt rakenduslikku ehk keelekorralduslikku ja teiselt poolt teoreetilist suunda. Viimase puhul eristuvad omakorda diakrooniline ja sünkrooniline lähenemisviis.

2.1. Keelekorralduslik aspekt tõusis praktilisest vajadusest tingituna esiplaanile juba sajandi alguskümnenditel seoses kirjakeele arengu teadliku suunamisega. Sellega seostuvad eeskätt käsitlused, kus uuritakse üksikute liidete tähendusi ja kasutust ning liidete omavahelisi suhteid. Esimeste sellesuunaliste kirjutistena väärivad tähelepanu J. Hurda (1903) ja J. Aaviku (1914)

selgitused *line-* ja *lik-*liiteliste adjektiivide tähenduserinevuste kohta. 1930. aastail avaldas J. V. Veski (nt 1930, 1933) arvukalt kirjutisi *tu-* ja *ta-* ning *mata-* ja *matu-*lõpuliste deverbaaladjektiivide kasutusest, samuti *ng-* ja *mine-* ning rohkesti vaidlusi põhjustanud *us-* ja *is-*tuletiste vahekorra. Ka adjektiiviliidete *-ne*, *-line* ja *-lik* kasutusvaldkondade ja piiride üle diskuteeritakse tänaseni. Verbituletuses on kõige rohkem poleemikat põhjustanud *u-*liide. Refleksiivituletus elavdati produktiivseks keeleuuenduse ajal (J. Aavik) ja hiljem on korduvalt olnud põhjust selle liigkasutust pidurdada ja piirata (Elmar Muuk, Tiiu Erelt, Mati Hint). 1990. aastail on keelekorralduslikule aspektile lisandunud *u-*verbide eri tähenduste põhjalikum analüüs (Mäger 1991, Kasik 1991, Pihlak 1992). Tähdusanalüüsi töödest tuleb märkida ka Ilse Kondi uurimust „Isikut märkivad sufiksilised nimisõnad eesti keeles” (1955) ja Johanna Laakso doktoriväitekirja „Translatiivinen verbinjohdin NE itämerensuomalaisissa kielissä” (1990).

Liidete tähenduse ja kasutuse uurimisega seostub ka sõnamoodustuse praktiline rakendus ning metodoloogiline käsitlus keelekorralduses ja terminoloogias. Sõnatuletuse ja liitsõnamoodustuse teadlik suunamine, moodustuse reeglite selgitamine ja õpetamine, unustatud või haruldaste liidete ja moodustismallide elavdamine ja kaitse, isegi uute tuletusmallide ja liidete soovitamine ning kasutuselevõtt on J. Aaviku ja J. V. Veski aegadest alates olnud kesksel kohal eesti kirjakeele ja eriti oskuskeele korralduses. 1960. ja eriti 1970. aastatest alates on sõnamoodustuse teadliku rakendamise juhtfiguurideks olnud Tiiu Erelt, Rein Kull ja Henn Saari.

Siia alla võib arvata ka kooligrammatikate sõnamoodustuspeatükid, mis on peegeldanud ühtlasi oma aja sünkroonilise kirjelduse taset.

2.2. Diakrooniline uurimissuund hakkas jõudsalt arenema 20. sajandi keskpaiku, kuid selgitusi liidete ajaloo ja päritolu kohta leidub varemgi, näiteks Jaan Jõgeveri grammatikas (1920). Tuletusliidete ajaloo ja arengu ning murdekasutuse kohta on nii lühemaid kirjutisi kui ka monograafiaid. Isikunimetusi moodustavate liidete päritolu on analüüsitud Ilse Kondi eelnimetatud väitekirjas (1955). Aastal 1956 avaldas Huno Rätsep artikli *i-*liitelistest verbidest. *ne-*liiteliste omadussõnade kasutamisest ja levikust eesti murdeis annab ülevaate Helmi Viirese kandidaaditöö (1963). Adverbiliidete ajaloost on juttu Astrid Villupi raamatus „Adverb eesti keeles” (1969). Arnold Kask on selgitanud *mma-*liite tulekut eesti keelde (1969), Aili Univere käsitlenud *tu-*liiteliste adjektiivide kujunemisprobleeme (1972) ja *mu-*liite ajalugu (1976). Koha-, kogu- ja rühmanimetusi moodustavate liidete arengust kirjakeeles on Silvi Vare kandidaaditöö (1975). Helmi Neetari doktoriväitekirjas „Deverbaalne nominaaltuletus eesti murretes” (1994) analüüsitakse deverbaalsete nimisõnaliidete ajalugu, arengut, variatiivsust ja levikut eesti murretes. *us-*liiteliste abstraktnimisõnade arengut eesti kirjakeeles käsitleb Külli Habichti magistratöö (1995) ja ülevaade verbiliite *-ne* arengust eesti keeles on Johanna Laakso doktoriväitekirjas (1990).

2.3. Sõnamoodustuse sünkrooniline uurimine jõudis eesti lingvistikasse 1970. aastail, mõjutatuna sünkroonilise käsitlusviisi esilekerkimisest teoreetilises keeleteaduses üldiselt. Varem varjus olnud sõnamoodustus tõusis teoreetilise keeleteaduse huvi keskmesse. Ühelt poolt seostus see generatiivse grammatika võidukäiguga ja teisalt üldise elavnemisega sõnamoodustuse uurimisel. Paiknedes leksika ja grammatika piirimail, äratas sõnamoodustus mitmekülgset huvi ja leidis käsitlust nii fonoloogia, süntaksi kui ka semantika vaatepunktist. Seejuures ei kujunenud aga ühtset metodoloogilist lähene-mist, üht kindlat sõnamoodustusteooriat, isegi mitte ühtset arusaamist selle kohta, mis laadi asjaolud peaksid selle teooria loomisel määravad olema. (Vrd Bauer 1996: 1–6.) Mitmepalgeline uurimisobjekt osutus liialt keeruliseks. Selle kõrval arenes ja täiustus jõudsalt deskriptiivsünkrooniline käsit-lusviis, kus sõnamoodustusõpetus kujunes eraldi distsipliiniks oma mõistes-tiku, terminoloogia ja meetodikaga.

Eesti keele sõnamoodustuse esimene põhjalikum uut tüüpi käsitlus ilmus siiski väljaspool Eestit, Valter Tauli eesti keele grammatikas (1972, 1973), moodustades selle ingliskeelses versioonis mahult võrdse osa morfoloogia-ga.

Samast kontekstist kasvas 1970. aastail Eestis välja tänapäeva eesti kee-le sõnamoodustuse, eeskätt derivatsiooni deskriptiivsünkroonilise uurimise kolm suunda:

- 1) funktsionaalne aspekt on esikohal Reet Kasiku uurimustes;
- 2) struktuurset aspektist, eriti vahetute moodustajate meetodil, on tuletust kirjeldanud Silvi Vare;
- 3) sõnagrammatika teooriat on viljelnud Henn Saari.

Kõigil kolmel juhul on keskseks uurimisobjektiks struktuurimallid, pro-cesside regulaarsus ja tuletusliidete funktsioon tuletusprotsessides. Konk-reetne väljund võib uurijate lähtepunkti erinevuse tõttu ka erinevaks osutu-da. Need on rõõpselt arenenud uurimissuunad ja oma koosluses on nad või-maldanud suhteliselt lühikese aja jooksul paremini avada eesti keele mitme-kesise sõnamoodustussüsteemi olemust, kuid samuti välja tuua uusi lahen-damist ootavaid probleeme.

2.3.1. Tuletusuurimused

Silvi Vare rakendas eesti sõnamoodustuse kirjelduses esimesena vahetute moodustajate meetodit, mis oli sellal uuemas sõnamoodustuse deskriptiiv-sünkroonilises uurimises laia poolehoidu võitnud. See tähendas motiveeri-tud (läbipaistva tähendusstruktuuriga) sõnade moodustusstruktuuri analüü-simist hierarhiliselt, nii et mitmemorfeemilise sõna kuuluvuse liitsõnade või tuletiste kategooriasse määrab viimane moodustussamm. Sõnamoodustust käsitles Vare keelesüsteemi omaette osana, mis ühelt poolt kuulub gramma-tikasse nagu vormi- ja lausemoodustuski, samal ajal kui tuletised ise, erine-valt sõnavormidest ja lausetest, kuuluvad leksikasse.

Uusi lähtekehti on Vare tutvustanud eraldi vihikus (Vare 1979) ja raken-danud eesti noomenituletuse käsitlemisel. Ta on kirjeldanud liidete kaupa

eesti noomenituletiste välja koostist ja struktuuri. Ühest küljest on ta uurinud tuletusmorfoloogiat ja selgitanud üksikasjalikult välja tuletusaluse sõna ja liite ühendamise morfofonoloogilised reeglid. Teiselt poolt on talle huvi pakkunud tuletiste leksikaalse semantika küsimused ehk tuletiste tähendus. Hõlmavad kirjeldused nimi- ja omadussõnatuletiste tähendusrühmadest ja morfofonoloogiast on ilmunud omaette (Vare 1981, 1984), aga ka eesti keele akadeemilise grammatika sõnamoodustuspeatüki osana (EKG I). Uus sõnamoodustuskäsitlus on tema kaudu jõudnud ka kooliõppesse (Vare 1984, 1992). Peale selle on Vare avaldanud artikleid mitmesugustest teoreetilistest ja kirjeldusprobleemidest: konversioonist eesti keeles (1993a), liitverbide olemusest ja arengust ning vahekorra tagasimoodustusega (1986, 2001a, 2001b, 2002b), verbi ja deverbaalnoomeni suhetest (1991), liidete tähendusest ja funktsioonist (1993b), sõnamoodustuse vahekorra üld- ja oskuskeeles (2001b). Ilmunud uurimuste põhjal kaitses ta 1994. a Tartu ülikoolis doktoriväitekirja teemal „Nimi- ja omadussõnatuletus tänapäeva eesti keeles” (kokkuvõte Vare 1994).

Praegu koostab Vare eesti keele sõnaperede sõnaraamatut (põhimõtete tutvustus 2002a), mis peaks looma olulisi lisavõimalusi nii eesti keele sõnamoodustussüsteemi põhjalikumaks käsitluseks kui ka eesti keele sõnavara süsteemsemaks kirjeldamiseks.

Ka **Henn Saari** on uurinud sõna koostist ja struktuuri. Ta on nimetanud oma uurimisala sõnagrammatikaks. Doktoriväitekirjas „Ein Weg zur Wortgrammatik am Beispiel des Estnischen” määratleb Saari (1997) sõnagrammatikat kui muutemorfoloogia, sõnamoodustuse ja morfeemimoodustuse uurimisvälja, aga teoreetiliste arutluste kõrval käsitleb ta peamiselt sõnatüve koostist ja tuletisi ning diskuteerib rohkem tuletuse kui morfoloogia uurijatega. Sõnamoodustuse sünkroonilise ja diakroonilise vaatlusaspekti lahutamatumust postuleerib ja ala mõistete määratlemisega tegeleb ta mitmes töös (Saari 1978, 1985, 1987, 1993 jm).

Saari uurimuste lähtekohaks on olnud terminoloogia vajadused ja erialakeelte teoreetilised probleemid ning ta peabki keelekorraldust, eriti oskuskelekorraldust oma teoreetiliste uurimuste rakenduslikuks eesmärgiks. Saari on ehitanud oma sõnagrammatika süsteemi täiesti iseseisvana algusest (moodustajatest) alates ja loonud või määratlenud uuesti peaaegu kõik kesksed mõisted, keskendudes eriti morfeemi olemuse ja omaduste kirjeldamisele, tähenduse ja vormi suhete analüüsile ja sünkroonilise süsteemi kirjeldusviiside selgitamisele. Ta määratleb moodustajaid ja klassifitseerib tüvetüüpe eesmärgiga tõmmata täpne piir ühelt poolt tüve ja afiksi, teiselt poolt tüve ja sõnavormi vahele ning selgitada sõnatüve ja sõnaliigi suhteid. Arvestades tähendustegurite gammale lähenemist kognitiivses keeleteaduses, väärivad erilist tähelepanu ja ajakohast taasmõtestust Saari (1997) postulaat vormi suhtelisest iseseisvusest.

Oma doktoritöö lõpuosas toob Saari (1997: 286–287) välja terve rea uurimist vajavaid suundi ja probleeme, mis jäid temal lahendamata: prefiksiste olemasolu ja mугanemine eesti keeles (vrd Kerge 1992), aga ka sõnamoo-

dustuse suhted laenamisega laiemalt; sõnaliigisufiksate eristatavus noomeni kategoorias (vrd Vare 1981, 1984); tuletuse sagedus, produktiivsus ja aktiivsus (aktualiseerunud ja sarnast lähenemist leidnud kognitiivses grammatikas laiemalt); sufiksi paradigma; liitsufiksi ja sufiksijärjendi eristatavus; ülevaade liitekohanähtustest (vrd Kerge 1990); liitsed tuletusmallid; moodustuspesad ja -read (sama täheldanud Vare ja tüpoloogilises võrdluses soome keelega ka Kasik; vt ka Saari 1981); tagasituletuse olemus jm.

Reet Kasik lähtub sõnamoodustuse uurimisel produktiivsuse mõistest. Produktiivne ehk reeglipärane sõnamoodustus kuulub grammatikasse ja on kirjeldatav grammatika meetoditega. Generatiivse semantika poolt keelekirjeldusse toodud mõistete abil (predikaadid ja argumendid ning argumentide semantilised rollid) on Kasik kirjeldanud grammatilisi sõnamoodustusprotsesse, alussõna ja tuletise süntaktilis-semantilisi vahekordi ning sõnamoodustuse reegleid ja piiranguid. Mitmes artiklis (Kasik 1968, 1970, 1972) on käsitletud nominalisatsiooni kui süntaktilise protsessi omadusi. Ulatuslikumad uurimused on „Verbide ja verbaalsubstantiivide tuletusvahekorrad tänapäeva eesti keeles” (1975) ja „Eesti keele sõnatuletus” (1996). Neis kirjeldatakse substantiivide, verbide, adjektiivide ja adverbide moodustussüsteemi. Artiklites on käsitletud üksikasjalikumalt tegevuse tulemusel väljendamise derivatiivseid võimalusi (Kasik 1974), verbaaladjektiivide moodustusselle ja tähendusi (Kasik 1978), tuletuse rekursiivsust (Kasik 1995), olemisverbide moodustusselle ja tähendusi (Kasik 1996b), *line*-liitelisi tegijanimed (Kasik 1998). Artikliväitekiri „Verbid ja verbaalsubstantiivid tänapäeva eesti keeles” (kokkuvõte Kasik 1994) tõi doktorikraadi Tartu ülikoolis. Uurimisobjektiks on eeskätt grammatiline sõnatuletus, kus uusi sõnu moodustatakse reeglipäraselt produktiivsete moodustusselle alusel ja tuletise tähendus sõltub moodustussellest. Selle lähenemisviisi järgi võib liitel olla kolm funktsiooni: modifitseeriv tuletus ei muuda alussõnaks oleva noomeni, verbi või adjektiivi kategooriaalseid tunnuseid, vaid varieerib tähendusvarjundit; muutetuletus võib olla kategooriasisene ühe sõnaliigi piires (eesti keeles hõlmab substantiive ja verbe) või kategooriatevaheline, moodustades noomenist verbi või verbist noomeni.

Kasik on kirjeldanud kõigi kolme tuletusliigi semantilis-grammatilist süsteemi. Kõige põhjalikumalt on ta tegelnud verbide ja noomenite vaheliste derivatiivsete vahekordadega, näidates, et verbist noomenite tuletamise derivatiivsed piirid on määratud verbi argumentivõimalustega. Ka verbide moodustamine noomenist on süntaktiline, aga see ei põhine tuletise, vaid tuletise alussõna semantilis-süntaktilisel rollil. Uurimustes on selgitatud, milliseid argumentirole on eesti tuletussüsteemis võimalik derivatiivselt väljendada ja milliseid tuletusselle selleks kasutatakse. Kasik on selgitanud ka, milliste tuletusmehhanismidega võimaldab eesti tuletussüsteem valida pindstruktuuris noomenile verbaalse või verbile nominaalse kuju. Viimastel aastatel on Kasik võrrelnud eesti ja soome verbimoodustussüsteemi ning uurinud eesti sõnamoodustust tüpoloogilisest aspektist (Kasik 1997, 2001).

Kui Silvi Vare on detailselt kirjeldanud tuletisi leksikaalsest aspektist ja

Reet Kasik nende moodustamise grammatilist süsteemi, siis võib öelda, et eesti sõnatuletust on leksikaal-grammatiliselt kirjeldatud võrdlemisi põhjalikult. Kahjuks on uurimismaterjaliks olnud põhiliselt sõnaraamatutuletised. Selle kõrval on Vare mõnevõrra kogunud ja analüüsinud ka uudis- ja juhutuletisi, Kasik (1975) on analüüsinud nominalisatsiooni ja deverbaalnoomenite tähendust lauseümbruses. Tuletiste tegelikku kasutust tekstis on alles suhteliselt vähe uuritud.

Ka 1990ndate aastate algusest sõnamoodustuse uurimisega tegelev **Krista Kerge** toetub oma sõnavaraprotsesse käsitlevais vihikuis (1990, 1998) eeskätt õigekeelsussõnaraamatu Keele ja Kirjanduse Instituudis märgendatud arvutivariandi otse- ja pöördloenditele või ka Ülle Viksi väikese vormisõnastiku märksõnaloenditele. Kerge (1990) kirjeldab esimesena mitut tüüpi konversioonijuhte ja eristab neist nulltuletuse; ta lahkab tagasimoodustuse mõiste autoriti erinevat sisu ja ilminguid; univertsiooni kui foneetilise sulanemise protsessi ja selle tulemusi. Üks teemasid on liitsõnamoodustusega kaasneva sisetuletuse regulaarsuse piirid (nn interfiksid ja infiksid), mis on ka Henn Saari doktoritöö üks lahendust ootavaid allteemasid. Kerge vaatab sõnamoodustust leksikoni osana. Sõnavara rikastamiseks on leksikonis teatud reeglid (Saari terminites sõnagrammatika, välisliteratuuris sageli leksikaalmorfoloogia), aga need on piiratud kasutusvõimalustega ega kattu regulaarse sõnamoodustusgrammatika võimalustega. Seos tuletiste leksikonitähenduse ja moodustusereeglite vahel ei ole nii reeglipärane, et selle kirjeldamiseks piisaks sõnamoodustusgrammatikast. Sõnamoodustuse kui sõnarikasakti loovust ja kuulumatust grammatikasse sõna tavatähenduses põhjendab Kerge mitmes töös (Kerge 1996, 1998), rõhutades, et ühe semantilise malli realiseerimiseks on keeles palju liiteid ja vormimalle ning ühel vormimallil omakorda palju võimalikke tähendusi. Semantilised ebakõlad, mis sunnivad keelendit loovalt interpreteerima, tulevad esile just tekstianalüüsi käigus (vt Kerge 1990, 1996, 1998, 2001). Sellega seoses on Kerge kirjutanud morfopragmaatikast, s.t sõnamoodustuse kasutamisest teksti moodustaja subjektiivse kontekstitähenduse väljendamiseks (Kerge 1991, 1998). Prototüüpne ehk sõnaloo eesmärgiga tuletus (EKG I terminites mutatiivne tuletus, Kasiku 1996a terminites muutetuletus) on tema käsituses metonüümiline akt, kus liide viitab vaid sõnaliigikategooriale, mitte konkreetsele leksikaalsele tähendusele. Kerge arvates vajaks tuletus uurimist tänapäevase metafooriteooria valguses (Kerge 2001). Autorit huvitab ka regulaarse (traditsioonilises mõttes grammatilise) tuletuse tahtlik, semantilist automaatsust ületav kasutus ning leksikoni ja grammatika piir üldse (eriti Kerge 1998). Kitsamalt on Kerge uurinud oleviku kesksõna leksikalisatsiooni ja sellega rööpselt grammatilise tähenduse avardamist (sealsamas). Praegu on Kergel käsil kesksõnade ja *mine*-tuletiste kasutuse analüüs viie keelekasutusvaldkonna tekstides. Ulatuslikuma korpuseuurimuse tulemusi on seni avaldatud vähe (*mine*-tuletus teksti üldise süntaktilise keerukuse tegurina; Kerge 2002) ja enamasti rakenduslikust küljest (emakeele ja võõrkeeleeõpetuse aspekti puudutab Kerge 2000). Kirjalikult on avaldamata kõik

leksikalisatsiooni ja grammatikalisatsiooni protsessidesse puutuv. Paraku on raske määratleda, kas mainitud uurimus jääb leksikoloogia, sõnamoodustuse või tekstiuurimise ülevaatealasse.

2.3.2. Liitsõnauurimine

Eesti liitsõnamoodustus on tuletusega võrreldes vähem uuritud valdkond. Tavapärane on siin olnud leksikakeskne lähenemine, kus liitsõna vaadeldakse eeskätt sõnavara osana. Siit tulenevalt on käsitlustes valdavalt esiplaanil analüütiline aspekt. Siiski leidub selle kõrval ka üks varasem näide eesti liitsõnamoodustuse käsitlemise kohta generatiivse grammatika seisukohalt (Kapliniski 1968).

Liitsõna süvauurimusi on vaid kaks, millest üks puudutab murde- ja teine kirjakeelt.

Elli Riikoja käsitleb oma kandidaadiväitekirjas „Eesti keele nimisõnade nominatiivse liitumise rahvakeelne alus” (Riikoja 1960) liitsubstantiivide liitumistüüpe rahvakeeles, võrreldes neid kirjakeelse pruugiga. 1950–60ndail aastail ilmus Riikojal väitekirja ainetel artiklisari (Riikoja 1956, 1958a, 1958b, 1962a, 1962b), kus ta vaatlleb tähenduslikke ja vormilisi tegureid, mis liitumistüübi valikut rahvakeeles mõjutavad. Kirjakeeles toimunud arengut sellega kõrvutades jõuab ta järeldusele, et kirjakeel on läinud ühtlustamise nimel kõneldava keele pruugist olulisel määral lahku. Riikoja näitab põhimõttelist erinevust rahvakeelsete liitumisreeglite ja kirjakeele reeglita-misel aluseks võetud kriteeriumide vahel.

Temaatika on püsivalt tähelepanu äratanud ja poleemikat tekitanud. Õigekeelsuse aspektist on nimetavalist ja omastavalist liitumist käsitlenud ka Erich Raiet (1955, 1958), Rein Kull (1961, 1970), Ernst Nurm (1971), ÕS 1976 tegijad (Erelt jt 1971) jt. Kirjakeele normi ja üldkeelse pruugi vastuolude tagamaid on analüüsinud Silvi Vare (2001b).

Rein Kulli kandidaadiväitekirja „Liitsõnade kujunemine eesti kirjakeeles” (Kull 1967) on väga mahukas süvauurimus liitsõnadest eesti keeles kõige varasematest kirjakeele tekstidest kuni 20. sajandi keskpaigani. On jälgitud nii täiend- ja põhisõna vahelise tähendusseose kui ka täiendsõna vormitüübi mõju liitsõna struktuurile ja vaadeldud liitsõnade terminoloogilist kasutust erialati. Liitsõnade teemal on Rein Kull avaldanud ka mitmeid artikleid (Kull 1963a, 1963b, 1964, 1966).

Erich Raiet on esimesena selgitanud liitverbide ja nendega vormiliselt sarnanevate tuletiste ning tagasimoodustiste vahekorda (Raiet 1956). Sama küsimust on hiljem puudutanud ka Krista Kerge (1990) ja Silvi Vare, kes on ühtlasi andnud ülevaate kõnealuse verbirühma arengust kirjakeeles (Vare 1986, 2001a, 2001b, 2002b).

Arnold Kask koostas ülikooliõpikuks mõeldud kõiki sõnaliike hõlmava kirjelduse liitsõnade struktuuritüüpidest ja tähendustest (Kask 1967).

Liitsõnu ja liitmist eesti sõnamoodustussüsteemi rangelt piiritlematu osana on püüdnud tänapäeva teooriatele toetudes määratleda Krista Kerge (1990). 1976. a õigekeelsussõnaraamatu liitsõnu analüüsides näitab ta, et liitsõnad kui leksikaalse normi osa võivad olla nii konversiooni, univerbatsiooni, ta-

gasimoodustuse, metaforisatsiooni, remotivatsiooni kui ka tuletuse tulemid, rõhutades ühtlasi vajadust liitsõnu nii moodustusviisi (liitmise) kui ka ehituse (mitu tüve) järgi defineerida. Samas jõuab ta järeldusele, et sõnarikastusmallide üldise kogumina on liitmist võimalik kirjeldada minimaalselt, sest vormi- ja tähendusmallide kattuvus on prototüüpses sõnamoodustuses väike ja liitumisgrammatikagi tähendaks peamiselt semantiliste mallide kirjeldust väheste vormireeglite piires.

Liitsõnade kohta on ka üliõpilasuurimusi. Tartu ülikoolis on Epp Rebane kaitsnud diplomitöö liitkäändsõnade ortograafia kujunemisest ja rakendusest eesti kirjakeeles (1977), Andres Heinapuu diplomitöö hõlmab unikaalse ja seotud esiosaga liitsõnu (1980), Silja Rand on uurinud *ne*-liitelise täiend sõna liitumist järgneva nimisõnaga (1981). Tallinna Pedagoogikaülikooli üliõpilastest on Airi Simonlatser (1994) arvuti abil võrrelnud liitsõnu Loomingu ilukirjandus- ja publitsistikaosas. Liina Soolo (2000) on uurinud liitsõnu ja nende moodustusviisi dünaamikat 20. saj ajakirjanduses (1905–1995). Neist töödest selgub, et liitsõnade keskmine hulk teksti sõnede seas on oletatust väiksem ja sõltub kirjutusjuhiste muutustest ning et arvesse tulev osa liitsõnu ei ole tegelikult „moodustatud”, vaid kujutab endast leksikaalsesse normi kuuluvate liitsõnade metafoorset kasutust; ka tähtsustub valdkonnasuunitlus (nt ilukirjandus toetub enam leksikaalsele normile, ajakirjandustekst aga on sõnaloomealdis, ehkki samas ei moodustata seal liitverbe jms).

Liitsõnamoodustuse ja -kasutuse valdkonnakeskse uurimise perspektiivi toob esile ka Silvi Vare sulest ilmunud õigekeelsussõnaraamatu liitumistüübianaalüüs (Vare 2001b), mis näitab vajadust uurida sõnaliitumist / liitsõnu kõigis allkeeltes. Artiklist järeldub, et „Eesti keele sõnaraamat ÕS 1999” esitab liitsõnu mõnigi kord oskuskeeleomasel kujul ega kajasta ühis(kirja)keele varieeruvust. (Ulatuslike korpuseuringuteta olekski võimatu seda autoritelt nõuda.)

2.4. Rakenduslik väljund

Ülevaate eesti liitsõnade moodustamisest liitmistehte tulemina on eesti keele deskriptiivsesse grammatikasse (EKG I) kirjutanud Silvi Vare, aga tegelikult on eesti liitsõnamoodustuse süsteem korralikult läbi uurimata: kirjeldamist vajaks liit(u)misviiside osatähtsus eri allkeeltes ja muudes keelevariantides, kompleksi tähendusmotivatsiooni sõltuvus keelekasutuselast, liitsõnade loova interpretatsiooni mehhanismid ja kontekstitegurid selle taustal, sõna- ja fraasisüntaksi piir (sh kokku-lahkukirjutuse muutunud motivatsioon uute lisandireeglite grammatikaliseerimise taustal) jpm.

Sõnamoodustuse tänapäevase laiemalt adresseeritud rakenduslikku laadi ülevaate on andnud Mati Erelt „Eesti keele käsiraamatus” (EKK 1997, 2000). Tuletuse ja liitsõnamoodustuse ülesandeid ja rakendusvõimalusi eesti oskuskeeles käsitleb põhjalikult Tiiu Erelt (1982). Muulastele mõeldud rakendus-süntaksi osana püüab grammatilist tuletust esitada Krista Kerge (2000).

3. Uurimisperspektiiv ja probleemid

Eesti sõnamoodustuse senises käsitluses on probleeme ja lünki. Tuletus on küll kirjeldatud, kuid ennekõike liitekeskselt. Süstemaatilist uurimist vajaksid sõnaliigisuhted ja tuletuse roll nende kujundamisel. Arvesse tuleb muutunud teoreetiline taust, eelkõige kognitiivse keeleteaduse terminoloogia ja mõtteviis. Kõige nõrgem lüli on tuletiste ja liitsõnade kontekstuaalne interpretatsioon oma mitmekesiste teguritega. Reet Kasiku sõnamoodustusgrammatika ei ole jõudnud eesti akadeemilise lausekirjelduse osaks; selge piir puudub seni grammatilise (süntaktilise) sõnamoodustuse ja selle tulemite leksikaalse rolli vahel. Uurimist vajaks liitsõnade moodustus ja tekstikäitumine keelekasutuse eri valdkondades. Tähelepanu vajavad Henn Saari eespool esitatud kitsamad uurimisprobleemid.

Rakendusküljest vajaks uuesti läbikirjutamist Tiiu Erelti oskusekelekäsitlus (1982). Suur töö on teha avalikkuse suunamisel. Eesti keele käsiraamat (EKK) küll kirjeldab sõnamoodustust, aga ei anna piisavat tuge praktilises keelekasutuses ettetulevate kokku-lahkukirjutuse või liitmisprobleemide lahendamiseks. Kokku- ja lahkukirjutuse põhimõtete muutumist ja eesti keele grammatika süntaksiosa (EKG II) põhimõtteid kriitilise omastavalise täiendi kirjutusviisi grammatilisusest ja irrelevantsusest ei ole käsiraamatus rakenduslikust aspektist piisavalt selgitatud; teema ei ole teaduslikult ammendaval kujul jõudnud kooli emakeeleõpikutesse. Eesti keele õpetuses (nii emakeelena kui ka teise keelena) oleks vaja leida koht süsteemsele sõnamoodustusõpetusele, mille jaoks Reet Kasiku „Eesti keele sõnatuletus” (1996) ning Silvi Vare koostatud õpikuosad (Vare 1984, 1992) annavad hea, kuid niisamuti moodsamaist aspektidest läbikirjutamist ootava aluse.

Sõnatuletusest ootavad uurimist sõnapesad, s.t samast alustüvest moodustatud tuletiste omavahelised tähendus- ja kasutusvahekorrad. See on väga oluline nt terminoloogias, sest süsteemseid tähendusvahekordi tundmata on eri aladel terminitena kasutusele võetud tuletiste tähendusi defineeritud suvaliselt.

Tuletussüsteemid allkeeltes (suulises kõnes, murretes) on peaaegu uurimata, tuletussüsteemi piiride ja tüpologia uurimine (analüütilise ja sünteesilise väljenduse vahekord) on algusjärgus. Selliseid uurimusi on seni takistanud piisavalt suurte tekstikorpuste puudumine. Olemasolevad ja pikkamööda laienevad tekstikorpused võimaldavad nüüd hakata uurima tuletiste tegelikku kasutust ja kasutustähendust tekstis ja eri allkeeltes: esmajoones üldkeeles ja oskusekeeles, kuid ka ajakirjanduses, igapäevasuhtluses, ilukirjanduses jm. Võrreldes uurimist vajavate probleemidega on sõnamoodustuse uurijaid vähe. Reet Kasik tegeleb Tartu ülikoolis teiste uurimisteemadega, Silvi Vare koostab projektitööna eesti sõnapere sõnaraamatut. Selles ei käsitleta küll tähendusi ega tähendusvahekordi, kuid see annab süsteemse aluse nende uurimiseks.

Uusi uurijaid ei ole juurde tulnud ja selle ülevaate kirjutamise ajal ei ole käigus ühtki sõnamoodustusele keskendunud uurimisprojekti. Sellise olu-

korra ühe põhjusena võib näha sõnamoodustuse perifeerset seisundit ülikoolide erialaõpetuses. Võrreldes sellega, kui oluline koht on sõnamoodustusel eesti keele struktuuris, on Tartu ülikoolis õpetatav ühe ainepunkti mahuga kursus (20 loengutundi) liiga vähe. Tallinna pedagoogikaülikooli eesti keele erialal käsitletakse sõnamoodustust kahepunktise leksikoloogiakursuse raames vaid ühe sõnavara rikastamise viisina.

Olukorra parandamiseks tuleks Eesti Keele Instituudis luua sõnamoodustusega püsivalt tegelev uurimisüksus, S. Vare töötabki 2003. aastast alates EKIs. See on oluline ka rakenduslikult, et katta moodsa sõnamoodustusteooriaga selline kirjakeele pidevat arengut ja püsimist tagav ala nagu terminikorraldus. Uurijate ja piisavate teadmistega emakeeleõpetajate koolitamiseks tuleb mahutada ülikoolide tänapäeva eesti keele kursusesse kahe ainepunkti mahuga sõnamoodustusõpetus.

Kirjandus

- Aavik, Johannes 1914.** *-line* ja *-lik* lõpulised omadussõnad. Jurjev.
- Ahrens, Eduard 1843.** Grammatik der Ehstnischen Sprache Revalschen Dialektes. Reval.
- Bauer, L. 1996.** English word-formation. 7. ed. Cambridge: University Press.
- EKG I** = Mati Erelt, Reet Kasik, Helle Metslang, Henno Rajandi, Kristiina Ross, Henn Saari, Kaja Tael, Silvi Vare. Eesti keele grammatika I. Morfoloogia. Sõnamoodustus. 1995. Peatoim. M. Erelt. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Eesti Keele Instituut.
- EKG II** = Mati Erelt, Reet Kasik, Helle Metslang, Henno Rajandi, Kristiina Ross, Henn Saari, Kaja Tael, Silvi Vare. Eesti keele grammatika II. Süntaks. Lisa: Kiri. 1993. Peatoim. M. Erelt. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut.
- EKK** = Mati Erelt, Tiiu Erelt, Kristiina Ross. Eesti keele käsiraamat. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 1997; 2. tr 2000.
- Erelt, Mati 1997.** Sõnamoodustus. – Eesti keele käsiraamat. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 315–369.
- Erelt, Tiiu 1982.** Eesti oskuskeel. Toim. U. Agur. ENSV TA Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Valgus.
- Erelt jt 1971** = Tiiu Erelt, Rein Kull, Valve Põlma, Erich Raiet, Kristjan Torop. Keelekorraldus ja liitsõnad. – Keel ja Kirjandus 6, 367–374.
- Habicht, Külli 1995.** *us*-liiteliste abstraktnimisõnade areng eesti kirjakeeles. Magistritöö. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti keele õppetoolis.
- Heinapuu, Andres 1980.** Unikaalsete ja seotud esiosadega (liit)sõnad eesti keeles. Diplomitöö. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti keele õppetoolis.
- Hurt, Jakob 1886.** Die estnischen Nomina auf *ne*-purum. Helsingfors.
- Hurt, Jakob 1903.** Eesti sõnadest *line*-lõpuga. Keeleteadusline seletus ja juhatus kirjameelele ja kooliõpetajatele. Tartu.
- Jõgever, Jaan 1920.** Eesti keele grammatika. II aasta. Tartu.

- Kaplinski, Jaan 1968.** Liitsõna moodustamise tüübid eesti keeles (generatiivse grammatika seisukohalt). – Keele modelleerimise probleeme 2. (= Tartu Riikliku Ülikooli toimetised 218.) Tartu, 297–374.
- Kasik, Reet 1968.** Omastavalise täiendi subjektilisusest ja objektilisusest *mine*-konstruktsioonis. – Keel ja struktuur 2. Tartu, 125–140.
- Kasik, Reet 1970.** Lähtelause subjekt ja objekt deverbaalsubstantiivilistes nominalisatsioonides. – Keel ja struktuur 4. Tartu, 121–135.
- Kasik, Reet 1972.** Kahest nominalisatsioonitüübist eesti keeles. – Keel ja struktuur 7. Tartu, 5–15.
- Kasik, Reet 1974.** Tegevuse tulemuse väljendamine eesti keele derivatsioonisüsteemis. – Centum. Johannes Voldemar Veski 100. sünniaastapäeva tähistades. (= Emakeele Seltsi toimetised 9.) Tallinn: Valgus, 157–63.
- Kasik, Reet 1975.** Verbide ja verbaalsubstantiivide tuletusvahekorrad tänapäeva eesti keeles. – Keele modelleerimise probleeme 5. (= Tartu Riikliku Ülikooli toimetised 363.) Tartu, 3–162.
- Kasik, Reet 1978.** Verbaaladjektiividest. – Keel ja Kirjandus 9, 546–548.
- Kasik, Reet 1991.** Derivatiivsetest laenudest. *u*-liitelised verbid eesti ja soome keeles. – Keel ja Kirjandus 8, 466–476.
- Kasik, Reet 1994.** Verbid ja verbaalsubstantiivid tänapäeva eesti keeles. Tuletusprotsess ja tähendus. (= Dissertationes Philologiae Estonicae Universitatis Tartuensis 5.) Tartu.
- Kasik, Reet 1995.** Verbiderivatsiooni rekursiivsusest eesti keeles. – Minor Uralic Languages: Grammar and lexis. Ed. A. Künnap. Tartu-Groningen: Tartu University Press, University of Groningen, 88–93.
- Kasik, Reet 1996a.** Eesti keele sõnatuletus. (= Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 3.) Tartu.
- Kasik, Reet 1996b.** Denominaalsed olemisverbid eesti keeles. – Keel ja Kirjandus 1, 13–18.
- Kasik, Reet 1997.** Typology of Estonian and Finnish word-formation. The Verb. – Estonian: Typological Studies II. Ed. M. Erelt. (= Publications of the Department of Estonian of the University of Tartu 8.) Tartu, 42–73.
- Kasik, Reet 1998.** Viron line-suffiksilliset tekijännimet. – Oikeeta asijoo. Commentationes Fenno-Ugricae in honorem Seppo Suhonen. (= Suomalais-ugrilaisen seuran toimituksia 228.) Helsinki, 218–224.
- Kasik, Reet 2001.** Analytic causatives in Estonian. – Estonian: Typological Studies V. Ed. M. Erelt. (= Publications of the Department of Estonian of the University of Tartu 18.) Tartu, 77–123.
- Kask, Arnold 1967.** Eesti keele grammatika III. 1. vihik. Liitsõnad ja sõnade liitumisviisid eesti keeles. Tartu Riiklik Ülikool, eesti keele kateeder. Tartu.
- Kask, Arnold 1969.** Fr. Kreutzwaldi poolt tarvitusele võetud liide *-na* (*-nna*) eesti keeles. – Ajaloo-Keeleteaduskonna töid. Tallinn, 30–44.
- Kerge, Krista 1990.** Liitsõna. Mõisteid ja seoseid. (= Preprint KKI-51.) ENSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn.
- Kerge, Krista 1991.** Morfopragmaatilised seigad eesti tuletuses. – Eesti keele ja kirjanduse kateedri töid 2. Tallinn: Tallinna Pedagoogiline Instituut, 26–30.

- Kerge, Krista 1992.** Kas eesti keeles on prefiksoide? – Eesti keele ja kirjanduse kateedri töid 3. Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikool, 57–65.
- Kerge, Krista 1996.** The Estonian Agent Noun: Grammar versus Lexicon. – Sprachtypologie und Universalienforschung (STUF) 49, 3. Berlin, 286–294.
- Kerge, Krista 1998.** Vormimoodustus, sõnamoodustus, leksikon. Oleviku kesksõna võrdluse all. Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikooli Kirjastus.
- Kerge, Krista 2000.** Eesti süntaks võõrkeeledõppe praktikule. [Tallinn]: Tea Kirjastus.
- Kerge, Krista 2001.** Action Nouns on *-mine* in Estonian Grammar and Lexicon. – Nordic and Baltic Morphology: Papers from a NorFA Course. Tartu. June 2000. Eds. J. Niemi, J. Heikkinen. (= Studies in Languages 36.) Joensuu, 34–45.
- Kerge, Krista 2002.** Kirjakeele kasutusvaldkondade süntaktiline keerukus. – Tekstid ja taustad. Toim. R. Kasik. Artikleid tekstianalüüsist. (= Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 23.) Tartu, 29–46.
- Knüpffer, Arnold Friedrich Johann 1814.** Ueber die Bildung und Ableitung der Wörter in der ehstnischen Sprache. – Beiträge III. Pernau.
- Kont, Ilse 1955.** Isikut märkivad sufiksilised nimisõnad eesti keeles. Kandidaadiväitekirj. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti keele õppetoolis.
- Kull, Rein 1961.** Keelenorm ja teadlik keeletarvitus. – Keel ja Kirjandus 1, 11–24; 2, 89–100.
- Kull, Rein 1963a.** Liitsõnade arenemiskulg viimase saja aasta jooksul. – Nonaginta. Johannes Voldemar Veski 90. sünnipäevaks 27. juunil 1963. Toim. P. Ariste (= Emakeele Seltsi toimetised 6.) Tallinn, 165–183.
- Kull, Rein 1963b.** Kindlad ja ebakindlad liitsõnad. – Keel ja Kirjandus 11, 656–663; 12, 720–732.
- Kull, Rein 1964.** Liitnimisõnade kolm peamist liitumisrühma. – Emakeele Seltsi aastaraamat X, 1964. Tallinn, 137–150.
- Kull, Rein 1966.** Vormitüübi mõju võõrsõnalise esikomponendi liitumisele. – Keel ja Kirjandus 5, 284–294.
- Kull, Rein 1967.** Liitsõnade kujunemine eesti kirjakeeles I–II. Kandidaadiväitekirj. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti keele õppetoolis.
- Kull, Rein 1970.** *Quo vadit* eesti õigekeelsussõnaraamat. Sõnamoodustuse sihiseadeid. – Keel ja Kirjandus 7, 390–404.
- Laakso, Johanna 1990.** Translatiivinen verbinjohdin NE itämerensuomalaisissa kielissä. (= Suomalais-ugrilaisen seuran toimituksia 204.) Helsinki.
- Muuk, Elmar 1938.** *uma*-intransitiivide tarvitamise piiri küsimus. – Eesti Keel 3–5, 103–117.
- Mäger, Mart 1991.** Refleksiivid – sajandi järjepidevus. – Keel ja Kirjandus 6, 343–355.
- Neetar, Helmi 1994.** Deverbaalne nominaaltuletus eesti murretes I. (= Dissertationes Philologiae Estonicae Universitatis Tartuensis 2.) Tartu.
- Nurm, Ernst 1971.** Mõnda liitsõnadest. – Keel ja Kirjandus 3, 168–175.
- Pihlak, Ants 1992.** *u*-verbid ja enesekohasus eesti keeles. Eesti Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn.
- Raiet, Erich 1955.** Õigekeelsuse küsimusi nimetavalise ja omastavalise liitumise alalt. – Emakeele Seltsi aastaraamat I, 1955. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus, 77–80.
- Raiet, Erich 1956.** Küsimusi eesti liitverbi alalt. – Keelelisi küsimusi. Toim. E. Ahven. (=

- Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituudi uurimused I.) Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus, 76–87.
- Raiet, Erich 1958.** Nimisõnade nimetavalisest ja omastavalisest liitumisest. – Keel ja Kirjandus 12, 730–737.
- Rand, Silja 1981.** *ne*-liitelise täiendsõna liitumine järgneva nimisõnaga. Diplomitöö. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti keele õppetoolis.
- Rebane, Epp 1977.** Liitkäändsõnad, nende ortograafia kujunemine ja rakendus eesti kirjakeeles. Diplomitöö. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti keele õppetoolis.
- Riikoja, Elli 1956.** Kirjakeele ja rahvakeele vahekorras mõningates nominatiivse liitumise rühmades. – Keelelisi küsimusi. Toim. E. Ahven. (= Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituudi uurimused I.) Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus, 88–104.
- Riikoja, Elli 1958a.** Kahest nominatiivse liitumise rühmast. – Keelelisi küsimusi. Toim. M. Must. (= Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituudi uurimused II.) Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus, 7–23.
- Riikoja, Elli 1958b.** Kehaliiget ja abinõu märkivate sõnade liitumisest. – Keel ja Kirjandus 4–5, 280–289.
- Riikoja, Elli 1959.** Olulist asukohta või esinemisaega märkiva täiendosa liitumine. – Keel ja Kirjandus 3, 157–165; 4, 209–217.
- Riikoja, Elli 1960.** Eesti keele nimisõnade nominatiivse liitumise reeglite rahvakeelne alus. Kandidaadiväitekirj. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti keele õppetoolis.
- Riikoja, Elli 1962a.** *mõte*-tüüpi täiendsõna liitumisest. – Keel ja Kirjandus 4, 222–228.
- Riikoja, Elli 1962b.** Nimisõnade nominatiivset ja genitiivset liitumist mõjustavaid tegureid. – Keel ja Kirjandus 10, 612–622.
- Rätsep, Huno 1956.** *i*-sufiksiliistest verbidest eesti keeles. – Emakeele Seltsi aastaraamat II, 1956. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus, 74–91.
- Saari, Henn 1978.** Sünkroonia, diakroonia ja kolm uut liiki keelevara. – Keel ja struktuur 10. Tartu, 42–65.
- Saari, Henn 1981.** Verb ja tema moodustuspesad eesti oskuskeeles. – Eesti keele grammatika probleeme. (= Tartu Riikliku Ülikooli toimetised 574. Töid eesti filoloogia alalt VIII.) Tartu, 51–79.
- Saari, Henn 1985.** Sõnamoodustuse mõisteid. – *Ars Grammatica* 1985. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Valgus, 111–145.
- Saari, Henn 1987.** Opisanie slovoobrazovatel'nyh èlementov pri slopnoj sisteme fonetièskih èeredovaniij (èstonskij jazyk). Tallinn.
- Saari, Henn 1993.** Sõnamoodustuse mõisteid. Liigivaheldus (I). Lähtealus ja ainek. – Keel ja Kirjandus 2, 87–97; 3, 148–159; Sõnamoodustuse mõisteid. Liigivaheldus (II). Teooriat ja termineid. – Keel ja Kirjandus 11, 649–659; 12, 726–736.
- Saari, Henn 1997.** Ein Weg zur Wortgrammatik am Beispiel des Estnischen. Erster Teil. (= Eesti Keele Instituudi toimetised 1.) Tallinn.
- Simonlatser, Airi 1994.** Liitsõnad tekstis. Bakalaureusetöö. Käsikiri Tallinna Pedagoogikaülikooli eesti keele õppetoolis.
- Soolo, Liina 2000.** Liitsõnade kasutus 20. sajandi valitud ajalehetekstides. Bakalaureusetöö. Käsikiri Tallinna Pedagoogikaülikooli eesti keele õppetoolis.
- Tauli, Valter 1972.** Eesti grammatika I. Hääliku-, vormi- ja sõnaõpetus. Uppsala.

- Tauli, Valter 1973.** Standard Estonian Grammar. Part I. Phonology, morphology, word-formation. Uppsala.
- Univere, Aili 1972.** Eesti *tu*-liitelistest omadussõnadest. – Emakeele Seltsi aastaraamat 18, 1972. Tallinn: Eesti Raamat, 159–173.
- Univere, A. 1976.** Lisandeid *mu*-sufiksi ajaloole. – Emakeele Seltsi aastaraamat 21, 1975. Tallinn: Eesti Raamat, 43–49.
- Vare, Silvi 1975.** Lokaal- ja kollektiivsubstantiive tuletavad sufiksivõtted eesti kirjakeeles. Kandidaadiväitekiri. Tallinn: Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Käsikiri Eesti Keele Instituudis.
- Vare, Silvi 1979.** Lähtekohti eesti derivatsiooni käsitluseks. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Eesti Raamat.
- Vare, Silvi 1981.** Nimisõnaliited tänapäeva eesti kirjakeeles. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Valgus.
- Vare, Silvi 1984a.** Omadussõnaliited eesti kirjakeeles. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Valgus.
- Vare, Silvi 1984b.** Sõnamoodustus. – Peep Nemvalts, Silvi Vare. Eesti keele õpik X klassile. Toim. R. Kasik. Tallinn: Valgus, 3–59. 2., parandatud trükk 1988.
- Vare, Silvi 1986.** Liitverb eesti kirjakeeles. – Keel ja Kirjandus 9, 539–547.
- Vare, Silvi 1991.** Kazuto Matsumura ettekandest Debreceni kongressil ning verbi ja verbaalnoomeni vahekorra kohta. – Keel ja Kirjandus 7, 408–415.
- Vare, Silvi 1992.** Sõnamoodustus. – Mati Ereht, Silvi Vare. Eesti keele õpik XI klassile. Tallinn: Koolibri. 2., parandatud ja täiendatud trükk 1996.
- Vare, Silvi 1993a.** Konversioonist eesti keele sõnamoodustuses. – Virittäjä 1, 34–50.
- Vare, Silvi 1993b.** Tuletusliitete uue nurga alt. – Keel ja Kirjandus 8, 530–536.
- Vare, Silvi 1994.** Nimi- ja omadussõnatuletus tänapäeva eesti kirjakeeles. (= Dissertationes Philologiae Estonicae Universitatis Tartuensis 6.) Tartu.
- Vare, Silvi 2001a.** Nihkest eesti liitverbi kasutuses ja struktuuris. – Congressus Nonus Internationalis Fenno-Ugristarum 7.–13.8.2000 Tartu. Pars IV. Dissertationes sectionum: Linguistica I. Redegit: T. Seilenthal. Curaverunt: A. Nurk, T. Palo. Tartu, 332–338.
- Vare, Silvi 2001b.** Üldkeele ja oskuskeele nihestunud suhe. – Keel ja Kirjandus 7, 475–492; 8, 563–571.
- Vare, Silvi 2002a.** Eesti keele sõnapere sõnaraamatu koostamise põhimõtetest. – Keel ja Kirjandus 12, 855–866.
- Vare, Silvi 2002b.** Back-Formation of Verbs in Estonian. – Languages in development. Eds. H. Metslang, M. Rannut. Tallinn.
- Veski, Johannes Voldemar 1930.** Küsimused ja kostused. – Eesti Keel 3, 70–72; 6, 144.
- Veski, Johannes Voldemar 1933.** Need kolm vastust. – Eesti Keel 1, 28–29.
- Viires, Helmi 1961.** *ne*-sufiksilised omadussõnad eesti murdeis. Kandidaadiväitekiri. Käsikiri Eesti Keele Instituudi murdesektoris.
- Villup, Astrid 1969.** Adverb eesti keeles. Tallinn: Eesti NSV Kõrg- ja Keskerihariduse Ministeerium.
- Wiedemann, Ferdinand Johann 1875.** Grammatik der ehstnischen Sprache. St.-Pétersbourg.